

УДК 331.556.4(477)

ПРОБЛЕМА ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ. ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ.<http://orcid.org/0000-0003-0430-0820>

Білоус-Сергєєва Світлана Олександрівна, к. е. н., доцент, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь, e-mail: beloussergeeva.75@gmail.com, тел: +380676239107

Сафонова Ксенія Сергіївна, студентка 3 курсу економічного факультету, група МК-15, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», м.Маріуполь, e-mail: kseniyasafonova@gmail.com, тел: +380988226592

Svetlana Belous-Sergeeva, Ph. D., assistant professor Pryazovskyi State Technical University, m. Mariupol

Ksenia Safonova, 3-year student of economic faculty, MK-15 group, State higher educational institution "Pryazovsky State Technical University", Mariupol

S. Belous-Sergeeva, K. Safonova. The problem of labor migration In Ukraine. Its impact on the economy of the country.

Against the backdrop of optimistic data on the growth in the number of vacancies and the relative stabilization of the labor market in 2017 by Ukrainian employers, the government awaits a new challenge: Ukrainian labor migration reaches a threatening scale. Today, the labor market is balanced. Despite the positive dynamics, the number of attractive vacancies is limited. The level of wages for a long time will not reach the 2013 indicators in dollar terms. And since it is still possible to find specialists of the same qualification in the market, but with different financial demands, employers take the opportunity not to raise their salaries. The article considers the essence and current state of labor migration in Ukraine, the dynamics of emigration and immigration. The structure of migrant workers by gender, age group, level of education and employment were described. The geographic focus and level of participation of different regions of Ukraine in labor migration, revealed the reasons for this distribution were investigated. The article analyzed the current situation on the labor market and the reproduction of the labor force in Ukraine and abroad, the dynamics of unemployment and wage rates. The article analyzed dynamics of remittances from abroad and their distribution by country. The influence of remittances on the welfare of families and the economy was investigated. The article considers the comparative analysis of migration policy in Ukraine with international practice, including on repatriation of migrant workers. The measures for improving migration policy in Ukraine were proposed. The factors of influence on labor migration and its consequences were revealed. The features Ukrainian migration to the EU were disclosed in the current economic and political conditions. Made forecast of dynamics of the number of immigrants to the EU. It is established that the peculiarity of the development of the world economy of our era is its globalization, which manifests itself in the free transfer of capital, material and labor resources. International labor migration, the scale and intensity of which in these conditions is significant, carries out a redistribution of labor between countries, affecting the situation in the labor markets of each country, employment rate, unemployment, wages, income distribution. Given the adverse demographic situation, aging of the population, increasing life expectancy, and as a consequence of rising retirement spending, which negatively affects the budgets of industrialized countries, they will stimulate the attraction of immigrants, including from Ukraine. At the same time, the number of Ukrainians is also decreasing, and socio-economic conditions are forced to seek employment abroad. Thus, there is a problem of ensuring the Ukrainian labor market by highly skilled workers capable of developing business and promoting economic growth in Ukraine.

Білоус-Сергєєва С. О., Сафонова К. С. Проблема трудової міграції в Україні. Її вплив на економіку країни.

На тлі оптимістичних даних про зростання числа вакансій і відносної стабілізації ринку праці в 2017 році українських роботодавців і уряд чекає новий виклик: трудова міграція українців досягає загрозливих масштабів. Сьогодні ринок праці збалансований. Незважаючи на позитивну динаміку, кількість привабливих вакансій обмежена. Рівень заробітних плат ще доволу не досягне показників 2013 року в доларовому еквіваленті. І оскільки на ринку все ще можна знайти фахівців однакової кваліфікації, але з різними фінансовими запитами, роботодавці користуються можливістю не підвищувати зарплати. Досліджено сутність та сучасний стан трудової міграції в Україні, зокрема динаміку

еміграції та імміграції. Визначено структуру трудових мігрантів за гендерною ознакою, за віковими групами, рівнем освіти та сферою зайнятості. Досліджена географічна спрямованість та рівень участі різних регіонів України у трудовій міграції, виявлено причини такого розподілу. Проведено аналіз ситуації на ринку праці та відтворення робочої сили в Україні та світі, динаміки рівня безробіття та розміру заробітної плати. Проаналізовано динаміку грошових переказів з-за кордону та їх розподіл за країнами. Доведено вплив цих переказів на добробут сімей мігрантів та економіку країни в цілому. Здійснено порівняльний аналіз міграційної політики України із світовою практикою, в тому числі, щодо репатріації трудових мігрантів. Запропоновані заходи щодо покращення міграційної політики в Україні. Визначено фактори впливу на трудову міграцію та її наслідки. Сформульовано особливості міграції українців до країн ЄС в сучасних економічних і політичних умовах. Зроблено прогноз щодо динаміки кількості емігрантів до країн Євросоюзу. Встановлено, що особливістю розвитку світової економіки нашої епохи є її глобалізація, що проявляється у вільному переливанні капіталів, матеріальних і трудових ресурсів. Міжнародна трудова міграція, масштаби та інтенсивність якої у цих умовах є значною, здійснює перерозподіл робочої сили між країнами, що впливає на ситуацію на ринках праці кожної з країн, рівень зайнятості, безробіття, розмір заробітної плати, розподіл доходів. Враховуючи несприятливу демографічну ситуацію, старіння населення, збільшення тривалості життя і, як наслідок, збільшення витрат на пенсії, що негативно впливає на бюджети промислово-розвинутих країн, вони будуть стимулювати залучення іммігрантів, в т. ч. і з України. В той же час, чисельність українців також зменшується, а соціально-економічні умови змушують шукати роботу за кордоном. Таким чином виникає проблема забезпеченості ринку праці України висококваліфікованими працівниками, що здатні розвивати бізнес і сприяти економічному зростанню України.

Белоус-Сергеева С. А., Сафонова К. С. Проблема трудовой миграции в Украине. Её влияние на экономику страны.

На фоне оптимистичных данных о росте числа вакансий и относительной стабилизации рынка труда в 2017 году украинских работодателей и правительство ждет новый вызов: трудовая миграция украинцев достигает угрожающих масштабов. Сегодня рынок труда сбалансирован. Несмотря на положительную динамику, количество привлекательных вакансий ограничено. Уровень зароботных плат еще долго не достигнет показателей 2013 года в долларовом эквиваленте. И поскольку на рынке все еще можно найти специалистов одинаковой квалификации, но с разными финансовыми запросами, работодатели пользуются возможностью не повышать зарплаты. Исследована сущность и современное состояние трудовой миграции в Украине, в том числе динамику эмиграции и иммиграции. Определена структура трудовых мигрантов по половому признаку, по возрастным группам, уровню образования и сферой занятости. Изучена географическая направленность и уровень участия различных регионов Украины в трудовой миграции, выявлены причины такого распределения. Проведен анализ ситуации на рынке труда и воспроизводства рабочей силы в Украине и мире, динамики уровня безработицы и размера заработной платы. Проанализирована динамика денежных переводов из-за границы и их распределение по странам. Доказано влияние этих переводов на благосостояние семей мигрантов и экономику страны в целом. Осуществлен сравнительный анализ миграционной политики Украины с мировой практикой, в том числе о репатриации трудовых мигрантов. Предложено меры по улучшению миграционной политики в Украине. Определены факторы влияния на трудовую миграцию и ее последствия. Сформулированы особенности миграции украинского населения в страны ЕС в современных экономических и политических условиях. Сделан прогноз относительно динамики количества эмигрантов в страны Евросоюза. Установлено, что особенностью развития мировой экономики нашей эры является ее глобализация, которая проявляется в свободной передаче капитала, материальных и трудовых ресурсов. Международная трудовая миграция, масштаб и интенсивность которой в этих условиях значительны, осуществляет перераспределение рабочей силы между странами, влияя на ситуацию на рынках труда каждой страны, уровень занятости, безработицу, заработную плату, распределение доходов. Учитывая неблагоприятную демографическую ситуацию, старение населения, увеличение продолжительности жизни и, как следствие увеличения расходов на пенсию, что негативно сказывается на бюджетах промышленно развитых стран, они будут стимулировать привлечение иммигрантов, в том числе из Украины. В то же время число украинцев также уменьшается, а социально-экономические условия вынуждены искать работу за рубежом. Таким образом, существует проблема обеспечения украинского рынка труда высококвалифицированными рабочими, способными развивать бизнес и способствовать экономическому росту в Украине.

Постановка проблеми. Сьогодні ринок праці незбалансований. Незважаючи на позитивну динаміку, кількість привабливих вакансій обмежено. Рівень заробітних плат ще довго не досягне показників 2013 року в доларовому еквіваленті. І оскільки на

ринку все ще можна знайти фахівців однакової кваліфікації, але з різними фінансовими запитами, роботодавці користуються можливістю не підвищувати зарплати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських авторів слід виділити наступних дослідників, чії роботи сконцентровані на міжнародних міграційних процесах в Україні: Вечканова Г. С., Вітковська Г. С., Вяткіна А. Р., Денисенко М. Б., Зайончковської Ж. А., Заславської Т. І., Єлізарова В. В., Іонцева В. А., Кваша А. Я., Костакова В. Г., Красінец Е. С., Моїсеєнко В. М., Панаріна С. А., Переведенцева В. І., Плетньова Е. П., Рибаківська О. О., Староверова О.В., Судоплатова П., Тишкова В. А., Хорева Б. С.

Серед вчених країн СНД, що займаються науковими дослідженнями з міграційної проблематики, слід виділити роботи: Арутюняна Л. А., Ата-Мірзоєва А., Кумскова Г. В., Кумскової Н. Х., Максаковою Л. П., Прибиткова І. М., Хомри А. У., Чернової Є. П. та ін.

Серед зарубіжних вчених слід виділити таких авторів, як М. Бойд (Boyd M.), Дж. Бхагваті (Bhagwati JN), А. Гідденс (Giddens A.), Р. Дауна (Downs RM), В. Зелінський (Zelinsky W.), Д. Лейдер (Layder D.), Е. Лі (Lee E.A.), Д. Массей (Massey D.), Є.Г. Равенштейн (Ravenstein EG), О. Старк (Stark A.), П. Стокер (Stalker P) і ін.

Мета статті. Аналіз причин трудової міграції в Україні, шляхів їх вирішення та, як слідство, її вплив на економіку країни.

Результати досліджень. Міграція робочої сили являє собою соціально-економічну категорію з багатим, складним і суперечливим змістом. У зв'язку з цим зберігають свою актуальність питання з'ясування теоретичних основ ринку робочої сили, сутності та функціонального характеру процесів міграції та руху робочої сили.

Перша хвиля української еміграції припала на рубіж XIX і XX століть. У цей період утворилася потужна українська діаспора в Канаді і США, яку склали трудові емігранти. Між Першою і Другою світовими війнами сталася друга хвиля переселення - українці влаштувалися в Польщі, Чехословаччині, Австрії, Німеччині, Франції. Це були переважно інтелігенти, які втечею рятувалися від радянського режиму. Третя хвиля припала на післявоєнний період. Четверта - на 1990-2000 роки: інженери, художники, програмісти, лікарі обґрунтовувалися в основному в Росії, Європі та Північній Америці. [1]

У 2013 році ситуація знову погіршилася - кількість виїжджаючих вражає. У рекрутингових агентствах "HeadHunter Україна" і WORLD STAFF говорять про те, що останні кілька років все більше менеджерів середньої ланки і IT-фахівців їдуть працювати в країни Євросоюзу. Аналітики HeadHunter підраховали, що в 2015 році 83% українських офісних працівників розглядають варіант працевлаштування за кордоном. Схоже, нашим роботодавцям пора готуватися до цього дефіциту кадрів - скоро нам просто не з ким буде розвивати економіку країни.

На даний момент питання трудової міграції є одним з найактуальніших для України, як з економічної, так і з соціальної точки зору. Україна знаходиться на п'ятому місці в світі за кількістю трудових емігрантів, пропускаючи вперед Мексику, Індію, Росію і Китай. Виходячи з цього, метою написання статті є з'ясування причин і наслідків еміграційних процесів в Україні, як позитивних, так і негативних.

Визначення «еміграція» походить від латинського слова «migratio» і означає добровільне або вимушене переселення, переїзд з однієї країни до іншої держави на тимчасове або постійне місце проживання.

Як явище еміграція відома з давніх часів. В епоху середньовіччя і в новий час вона не рідко обумовлювалася причинами військового, політичного, релігійного, соціально-економічного характеру.

Щороку населення України скорочується приблизно на 180 тис. чоловік, наводиться в даних Держстату. Ця цифра порівнянна з населенням такого обласного центру, як Ужгород. Крім традиційної демографічної проблеми, за останні три роки

додалася ще одна. Українці активно їдуть на заробітки в ближнє зарубіжжя і розвинені країни Євросоюзу. Кількість працездатного населення скорочується, а число вакансій для українців в країнах ЄС зростає. Експерти пояснюють: в той час як розвинені країни за рахунок України компенсують брак робочих кадрів, більше 90% українських роботодавців скаржаться на відсутність кваліфікованого персоналу. І їдуть за кордон не тільки висококласні програмісти, лікарі та інженери, а й робітники - муляри, зварювальники, будівельники. [4]

Однак слід розрізняти поняття міграції та трудової міграції. Суть терміна «трудова міграція» визначають як переміщення особи з метою тимчасового працевлаштування, що супроводжується перетинанням державного кордону (зовнішня трудова міграція) або меж адміністративно-територіальних одиниць України (внутрішня трудова міграція). Відповідно до Європейської конвенції про правовий статус трудових мігрантів, термін «трудоий мігрант» означає громадянина Договірної Сторони, якому інша Сторона дозволила перебувати на її території для здійснення оплачуваної роботи. Тобто обов'язковою умовою трудової міграції є працевлаштування. Міграція ж є більш загальним поняттям і крім отримання роботи може мати і інші цілі (об'єднання сімей, туризм, відвідання родичів, навчання і т. д.) [6].

На початку 1990-х рр. трудова міграція розгорталася в формі масових поїздок в сусідні країни з дешевими товарами вітчизняного виробництва з метою придбання предметів широкого споживання. Свого піку виїзд на роботу за кордон досяг на рубежі тисячоліть. У наступні роки відзначалися деяким поживленням економіки України, виїзд на заробітки чисельно стабілізувався і почав поступово зменшуватися [5]. У той же час слід зазначити, що суттєво зросла тінізація економіки України, яка не дозволяє об'єктивно оцінювати тенденції міжнародних міграційних процесів.

Обстеження трудової міграції, проведеного в 2012 р., виявило 1200000 чол., або 3,4% населення у віці 15-70 років, які працювали або шукали роботу за кордоном. Серед населення працездатного віку частка трудових мігрантів у цьому періоді становила 4,1% (у 2008 році - 5,1%). Серед загальної кількості трудових мігрантів майже половину (48,5%) становили короткострокові трудові мігранти, більше третини - особи, які повернулися в Україну і тільки кожен сьомий трудоий мігрант працював за кордоном 12 місяців і більше [3].

Гендерний розподіл українських трудових мігрантів наступний: чоловіки - 66% і жінки - 34%. Кількість сільських жителів перевищує тих, хто приїхав з міста (відповідно 54% проти 46%) [1]. Віковими групами трудові мігранти розподіляються наступним чином. Близько чверті - мігранти у віці 40-49 років, п'яту частину складають мігранти у віці 30-34 роки, по 15% припадає на групи у віці 25-29, 35-39 і 50-59 років. Таким чином, середній вік становить 37 років. 65% трудових мігрантів мають повну загальну середню освіту, 30% - вищу освіту (проте половина з них тільки базову чи неповну вищу освіту) [4].

Потоки трудових мігрантів спрямовані в основному в сусідні країни - Російська Федерація (43%), Польща (14%), Чехія (13%), і в країни з більш привабливими умовами - Італія (13%), Іспанія (5%), Німеччина (2%). Причому в Росію і Чехію виїжджають в основному чоловіки, вони працюють на будівництві, в той час як серед мігруючих до Італії та Угорщини переважають жінки, де вони працюють відповідно в якості домашньої прислуги та в сільському господарстві [3].

Рівень участі населення різних регіонів у трудовій міграції та географічна спрямованість також різні. Найінтенсивніша міграція відбувається в західних областях, низька - у центральних. На сході рівень участі визначається як низький. Такий розподіл пов'язано з близькістю регіону до державних кордонів або столиці (як альтернативи міграції) України, історичними зв'язками. Лідер за кількістю трудових мігрантів - Закарпатська область.

Визначимо основні чинники впливу на міграційні процеси в Україні і світі. В першу чергу, обсяг трудової міграції залежить від демографічної ситуації в країні, а саме - від забезпеченості ринку праці населенням працездатного віку [7]. Незважаючи на те, що з 2001 року коефіцієнт народжуваності в Україні поступово зростає, він не забезпечує простого відтворення населення, підкріплюється і високим рівнем смертності.

Несприятлива демографічна ситуація в Україні не буде сприяти зменшенню еміграції, а навпаки лише збільшення імміграції. Ситуація в світі, зокрема в промислово розвинених країнах є наступною: в результаті скорочення народжуваності і старіння населення утворюються диспропорції на ринку праці і вони відчують потребу в залученні іноземної робочої сили. Це сприяє збільшенню кількості трудових мігрантів з України.

Основними причинами трудової еміграції в Україні є:

- відсутність гідної роботи;
- низький рівень оплати праці;
- погані умови і охорона праці.

Виділяють наступні види трудової еміграції:

- безповоротна, при якій емігранти виїжджають на ПМЖ в приймаючій країні;
- тимчасово-постійна, коли еміграція обмежена терміном перебування в країні в'їзду від 1 року до 6 років;
- сезонна еміграція, яка пов'язана з короткочасним в'їздом для роботи в галузях господарства, які мають сезонний характер (сільське господарство і сфера послуг);
- маятникова (прикордонна) - щоденний переїзд з однієї країни в іншу і назад;
- нелегальна - незаконний в'їзд в країну в пошуках роботи або прибуття в неї на законних підставах (туристами, на запрошення) з подальшим нелегальним працевлаштуванням;
- «відплив умів» - це одностороння міграція науково-технічних кадрів, що веде до втрати кваліфікованих фахівців країн-донорів (вчених, «зірок» спорту).

Процес так званого «витоку мізків» почався в нашій країні і в країнах СНД вже давно, відразу після здобуття незалежності. І, на превеликий жаль, наша влада не робить нічого, щоб цей процес припинити.

За даними ЮНЕСКО, за останні 20 років кількість вчених на Заході збільшилася на 25 відсотків. Це пов'язано з тим, що бізнес і суспільство стають технологічними: від наукових розробок безпосередньо залежать зростання ВВП і успішність країни.

В Україні тільки за три останні роки і тільки Національна академія наук скоротила майже 6,5 тисячі наукових співробітників - кандидатів і докторів наук, а решта працюють на 50-75 відсотків ставки, а точніше, на власному ентузіазмі, отримуючи втричі менше, ніж в середньому по промисловості.

Якщо в 2013 році витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт з усіх джерел становили 0,77% ВВП (в тому числі 0,33% за рахунок бюджету), то в 2015 році ці витрати вже становили 0,62% в тому числі 0,21% за рахунок бюджетних коштів. У 2016 році номінальні обсяги фінансування академії наук відставали від рівня 2013 року на 16,4%. На жаль, законопроект про підвищення фінансування науки (4477) так і не був прийнятий.

За даними Держстату, «за три останні роки:

- на 30% скоротилося число працівників наукових організацій;
- на 48% знизилася число дослідників в них;
- до 0,39% опустилася частка дослідників наукових організацій в загальній кількості зайнятого населення;
- до 4 разів збільшився розрив між рівнем витрат на наукові дослідження по відношенню до ВВП в Україні і аналогічним середнім показником для країн ЄС-28 (відповідно 0,48% ВВП і 2,03% ВВП);

• лише 0,16% ВВП виділено в 2016 році з бюджету на проведення НДР. » [3]

Але найгірше, що подібна політика веде до безповоротного відставання від інших країн. Захід витрачає величезні гроші на науку. Сполучені Штати і країни Європейського Союзу, наприклад, - більше 3 відсотків ВВП.

А у нас за роки незалежності зникли наукові організації, що належать до заводського сектору, а ця тенденція не відповідає практиці розвинених країн, де більшість наукових організацій знаходяться саме в секторі компаній.

Українці виїжджають за кордон у пошуках заробітку і кращого життя. І якщо після розвалу союзу їхали саме на заробітки, залишивши в країні сім'ї та малолітніх дітей, підтримуючи їх матеріально, то зараз вже прагнуть виїхати цілими сім'ями і на постійне місце проживання. За статистикою за 2010 рік на постійному проживанні за кордоном знаходиться майже 15% від загального числа населення України, що в числовому еквіваленті становить понад 6,5 млн. українців.

Найчастіше виїжджають ті, хто має освіту і не може влаштуватися на роботу за фахом. Але за кордоном у них є можливість підтвердити свою кваліфікацію і знайти роботу за фахом. Так, за кордоном працюють 3,5% від загальної кількості українців, які мають вищу освіту.

Виїжджають і люди, які мають тривалий стаж роботи за фахом і безцінний досвід, але не затребувані у себе на батьківщині, оскільки наука і виробництво в Україні знаходяться в жалюгідному стані. Такі фахівці виїжджають за кордон для роботи за фахом або заняття науковою діяльністю.

Все більше молодих українців прагнуть виїхати за кордон на навчання або тривале стажування і залишитися там назавжди. Тим більше, що законодавство цих країн дозволяє іноземним студентам заробляти в процесі навчання.

За кордон виїжджають не лише представники робочих спеціальностей. Чотири відсотки від усіх жителів України, які емігрували з країни, мають вищу освіту. Люди творчих професій часто не мають роботи, гідну їх таланту, не можуть реалізуватися в творчому плані.

Однією з пріоритетних країн для еміграції українців була і залишається Російська Федерація. На другому місці знаходяться Італія, Польща, США. У країнах Європейського Співтовариства вища оплата праці, ніж в Росії. Але спільне минуле дає можливість українцю краще інтегруватися в російське суспільство, ніж в західне. Важливу роль відіграє менталітет і мовний бар'єр.

Трудова еміграція має як негативні, так і позитивні сторони. До основних негативних факторів можна віднести: вплив умів; втрата державних ресурсів на освіту кадрів; втрата людського капіталу.

Головним негативним фактором для економіки від еміграції кваліфікованого персоналу називають втрату талановитих кадрів. В результаті еміграційних процесів країна втрачає талановитих фахівців, через що знижується якість трудових ресурсів і продуктивність праці.

Ще одна не менш важлива проблема, пов'язана з еміграцією - втрата тих державних ресурсів, які Україна вкладає у виховання і навчання своїх громадян.

Також варто відзначити, що велика кількість українців виїжджає за кордон нелегально і є незахищеними від торгівлі людьми, сексуального рабства.

Але трудова еміграція має не тільки негативні, а й позитивні наслідки. До них можна віднести: міжнародні грошові перекази в іноземній валюті в Україні; стабілізація ринку праці; додаткова освіта громадян за кордоном; розвиток вітчизняного ринку праці.

Українські мігранти становлять значну (часто приховану) частку ВВП України. З початку року в Україну надійшло 2,92 млрд. \$ як оплата праці українців за кордоном, ще 1,389 млрд. \$ забезпечили грошові надходження від працюючих за кордоном більше року українців.

Також немаловажним аспектами є зменшення тиску надлишкових трудових ресурсів на ринку праці, освоєння інноваційних технологій українськими фахівцями, з можливістю подальшого їх впровадження в Україні.

Ще один потенційний позитив від еміграції кваліфікованих кадрів - розвиток вітчизняного ринку праці. В умовах «витоку фахівців» роботодавці змушені будуть покращувати умови праці та рівень заробітних плат, щоб талановиті співробітники не виїжджали за кордон. [2]

За рахунок українців поповнюється ринок праці розвинених країн, в той час як українські роботодавці скаржаться на кризу кадрів. Як показало опитування, проведене кадровим порталом rabota.ua, 94% роботодавців заявляють, що їм складно знайти співробітників на існуючі вакансії. Більше половини впевнені, що ці проблеми з'явилися за останній рік. [4]

Українці мають право в рамках «безвіза» перебувати в країнах ЄС три місяці в туристичних цілях. Однак, як розповідає директор однієї з компаній з працевлаштування за кордоном Володимир Гищак, багато хто скористався цим правом для пошуку роботи за кордоном. «У цьому році масово люди почали виїжджати на роботу, на сезонки. Це вчителі, це студенти. Відкрилися інші можливості», - пояснює експерт.

Європейські країни почали конкурувати за українських робітників, вважають експерти. Найпопулярніші серед заробітчан держави - Польща, Угорщина, Ізраїль, Німеччина. До слова, в Ізраїлі для українських будівельників виділили трудову квоту - 1 тис. чоловік. В Угорщину можна приїхати з біометричним паспортом і вже на місці зробити собі дозвіл на роботу. «Українці як нація затребувані. Я спілкувався з канадцами, роботодавці українських фахівців порівнюють з рівнем кваліфікації ізраїльтян», - розповідає Гищак.

Міграційний процес схожий з великим кораблем, і якщо він вже рухається, розгорнути його вкрай складно, пояснює експерт. Частина заробітчан повертається під час відпусток додому, порівнюють рівень заробітних плат, спілкуються з сусідами, друзями, родичами. І в результаті замість того, щоб повернутися, працювати за кордон їдуть і їх знайомі, родичі. Для України трудова міграція - це і загроза, і можливість. Один з найбільших джерел валюти в країні - переклади українців, які працюють за кордоном. Щорічно сума таких переказів коливається від 4 млрд. \$ до 7 млрд. \$. [2]

«Але є і позитивний аспект. При великій конкуренції завжди виграє кінцевий споживач. Якщо багато бажаючих знайти роботу, то роботодавець ставить зарплату в 3 тис. грн, хтось нехай прийде на таку зарплату. Коли людей на ринку немає, роботодавець змушений піднімати зарплату і дотягуватися до того рівня оплати, який є в тій країні, куди їдуть кадри. Ми бачимо, що зварювальникам почали платити на 20% менше, ніж в Польщі. Тобто намагаються дотягнутися до польських зарплат. Така ж ситуація з мулярами, з переробниками м'яса», - розповідає директор компанії з працевлаштування за кордоном.

Україна входить у десятку лідерів з міграції. Приблизно 6,6 млн. вихідців з нашої країни працюють за кордоном. Здебільшого у Росії, Польщі, США, Ізраїлі, Німеччині, Італії, йдеться у доповіді Світового банку «Міграція та грошові перекази» 2011 року. Мабуть, у лідерах за «робочими виїздами» перебуває Західна Україна. Уродженці цього регіону змушені їхати працювати в Польщу, Чехію, Португалію, Іспанію, бо роботи вдома немає. Наші громадяни піднімають економіки інших країн, при цьому годують свої українські родини. Так, за даними Світового банку, за 2010 рік мігранти переказали в Україну близько 5,3 млрд. доларів. А загалом тенденція така, що до нас надходить грошей у 25 разів більше, ніж іде з країни.

На думку директора Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України Елли Лібанової, багато трудових мігрантів уже не уявляють, як можна жити інакше, і

передають такі само життєві установки своїм дітям. Для них це вже не так спосіб заробітку, як спосіб життя.

Оцінюючи масштаби цього явища, експерт зазначає, що тих, хто заробляє на хліб за кордоном до року, – один—півтора мільйона. Якщо брати мігрантів, які залишаються за кордоном на тривалий строк, то таких нині приблизно 2,5—3 млн. Причому вони зберігають українське громадянство.

Якщо раніше, за Радянського Союзу, в основному за кордон мігрували тільки «мізки» – фахівці з вищою освітою, то тепер їдуть робочі руки. І хоча з початком світової фінансової кризи багато країн ЄС обмежили доступ на свої ринки праці іноземним мігрантам, тенденція відпливу робочої сили зберіглася. Можливо, тільки збільшився її нелегальний сегмент. До того ж тепер люди прагнуть виїхати цілими сім'ями і на постійне місце проживання. Експерти зазначають, що, крім мозолистих рук, за кордон найчастіше виїжджають і ті, хто має освіту та не може влаштуватися на роботу за фахом. Їдуть і люди зрілі, котрі мають тривалий стаж роботи за спеціальністю й безцінний досвід, але не затребувані на Батьківщині, оскільки наука й виробництво в Україні перебувають у жалюгідному стані. Дедалі більше молодих українців прагнуть потрапити на навчання або тривале стажування за кордон і залишитися там назавжди. Тим паче, що законодавство цих країн дозволяє іноземним студентам заробляти в процесі навчання. І все-таки, за даними Міжнародної організації з міграції, незалежно від рівня освіти, майже всі українські трудові мігранти зайняті на роботах, які не потребують високої кваліфікації.

Всього протягом двох останніх років з України виїхало близько мільйона громадян. Особливої тривоги додає той факт, що кожен п'ятий українець готовий нелегально перетнути кордон для працевлаштування в іншій країні.

Прогнозуючи подальший розвиток ситуації щодо трудової міграції з України, відзначимо і швидке зростання кількості осіб, які здобувають освіту за кордоном. Зокрема, значно зросла кількість українських студентів у Польщі, Чехії, Італії, Іспанії. Тут слід враховувати той факт, що діти працівників, які залучаються до навчання за кордон, становлять вже друге покоління мігрантів, також буде впливати на тенденції розвитку навчальної міграції.

Якщо кардинально не зміняться умови працевлаштування і подальшої кар'єри для молоді, то крім зростання рівня трудової міграції (внаслідок важкої економічної ситуації) будемо відзначати і збільшення питомої ваги молоді у структурі трудових міграційних процесів.

Поки немає ніяких підстав говорити про якесь покращення з точки зору відтоку трудових ресурсів з України. Однак держава повинна докласти максимум зусиль для збереження потенціалу молоді та ефективного його використання в Україні. Тільки радикальні кроки в молодіжній, соціальній політиці можуть уберегти нас від прірви. Патріотизм то гарне почуття, проте вже не є вирішальним, коли мова йде про необхідність заробляти на життя.

Висновки. Таким чином, проблема трудової міграції в Україні є основними факторами впливу на рівень трудової міграції українців за кордон в умовах європейської інтеграції в сучасній політико-економічній ситуації є демографічна ситуація, рівень безробіття, розмір заробітної плати, міграційна політика, а також політична ситуація в Україні і світі, яка особливо загострилася в 2014-2015 рр.

Скорочення і старіння населення в країнах ЄС, наявність прихованого безробіття в Україні, проблеми працевлаштування молоді після отримання освіти, перевищення розміру заробітної плати в 3-5 разів в країнах ЄС в порівнянні з Україною і високі рівні заробітної плати серед усіх країн реципієнтів українських мігрантів, відсутність конкретних заходів в Україні, спрямованих на репатріацію, на українському тлі наявність таких заходів в зарубіжних країнах, політична нестабільність в Україні - все це фактори, які сприяють повівню кількості мігрантів в країни ЄС. Підписання Угоди

про асоціацію України і Європейського Союзу також буде сприяти збільшенню кількості трудових мігрантів, в тому числі за рахунок спрощення візового режиму, а також сприяти мобільності населення.

Отже, міграційна політика високо розвинених країн Євросоюзу спрямована на залучення іммігрантів, в т. ч. і українців, що сприяє збільшенню міграції. Проте, всі заходи іноземних країн не матимуть значення для українського емігранта, якщо як альтернативу він матиме перспективи на Батьківщині. Якщо після стабілізації політичної ситуації в Україні, економіка країни розвиватиметься таким чином, що український мігрант матиме можливість отримати гідну заробітну плату, щоб забезпечити нормальні умови життя для своєї родини, соціальні гарантії, сприятливі умови для ведення бізнесу, у нього не буде потреби шукати низько кваліфіковану роботу чи роботу з високим рівнем травматизму за кордоном. Особливо перспективним, у цьому напрямку є, розробка заходів, для повернення на батьківщину молоді, яка навчається за кордоном, і може використовувати отриманий світовий досвід для ведення бізнесу в Україні.

Список використаних джерел:

1. Челнокова Т.С. Організаційно-правові питання зовнішньої трудової міграції // Громадянин і право. - 2007. - № 11.
2. Бобирев В.В. Актуальні проблеми правового забезпечення протидії незаконній міграції // Право і економіка. - № 1. - 2008
3. Государственная служба статистики Украины. Демографические показатели. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: www.ukrstat.gov.ua
4. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення: [монографія] / [Бородіна О.М., Бурлай Т.В., Горшкова Н.І. та ін.]; за ред. І.В. Крючкова; Інститут економіки та прогнозування НАН України. - К.: Основа, 2007. - 488 с.
5. Статистическое изучение миграции населения // Демографическая статистика: [учебник для вузов по специальности «Статистика» и другим экономическим специальностям / Бойко А. И., Брусникина С. Н., Егорова Е. А. и др.]. - Москва : KnoРус, 2010. - С. 286–314.
6. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А. С. Філіпенко. - К.: Знання, 2007. - 670 с.
7. Globalization and the Third World economy : [Микроформа] : impact sand challenges in the 21st century / ed. by J. S. Odama, E. A. Aiyedun. - М. : РГБ, 2008.

References (BSI):

1. Chelnokova T.E. Organizational-legal issues of external labor migration // Citizen and law. - 2007. - No. 11.
2. Bobiriev V.V. Actual Problems of Legal Support to Counteract Illegal Migration // Law and Economy. - No. 1. - 2008
3. The State Statistics Service of Ukraine. Demographic indicators. [Electronic resource]. - Access mode: www.ukrstat.gov.ua
4. Competitiveness of the Ukrainian economy: the state and prospects of improvement: [monograph] / [Borodina O.M., Burlay T.V., Gorshkova N.I. etc.]; for ed. IV Kryuchkova; Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine. - K. : Osнова, 2007. - 488 p.
5. Statistical study of population migration // Demographic statistics: [textbook for institutes of higher education in the specialty "Statistics" and other economic specialties / Boyko A.I., Brusnikin S.N., Egorova E.A., et al.]. - Moscow: KnoРус, 2010. - P. 286-314.
6. Filipenko A. S. Global forms of economic development: history and modernity / A.S. Filipenko. - K. : Knowledge, 2007. - 670 p.
7. Globalization and the Third World economy: [microform]: impact challenges in the 21st century / ed. by J. S. Odama, E. A. Aiyedun. - M.: RGB, 2008.

Keywords: labor migration; economy of Ukraine; emigration.

Ключові слова: трудова міграція; економіка України; еміграція.

Ключевые слова: трудовая миграция; экономика Украины; эмиграция.

Рецензент: Колосок В. М., д. е. н., професор, завідувач кафедри менеджменту транспорту і логістики, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/2536507>